

VREMENSKE PREDMETNE ODREDNICE U PREDMETNOM KATALOGU NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE

CHRONOLOGICAL SUBJECT HEADINGS IN THE SUBJECT HEADINGS
SYSTEM IN THE CATALOGUE OF THE NATIONAL AND UNIVERSITY
LIBRARY IN ZAGREB

Branka Purgarić-Kužić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

branka.purgaric@nsk.hr

UDK / UDC 025.343

027.7(497.5Zagreb)

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received 18. 12. 2007.

Sažetak

Rad se bavi vremenskim predmetnim odrednicama pomoću kojih se u sadržajnoj analizi dokumenta iskazuje njegova vremenska komponenta. Opisani su različiti načini iskazivanja utvrđenog vremena, smještaj vremenske oznake u strukturi složene predmetne odrednice te značenje predmetnog niza. Poblize je opisana upotreba dodatnih oznaka *povijest* i *predviđanja*, te vremenskih predmetnih oznaka u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Za ilustraciju su navedeni primjeri uz komentare. U članku se posebna pozornost pridaje godinama, kako onima pojedinačnim tako i onima koje čine sastavni dio specifičnih vremenskih oznaka koje pokrivaju specifična vremenska razdoblja. Za hrvatsku povijest izrađen je prijedlog specifičnih vremenskih oznaka temeljen na saznanjima hrvatske historiografije. Zaključno, ističe se potreba dosljednosti u radu, te značajna uloga normativne datoteke.

Ključne riječi: vremenske predmetne odrednice; oblikovanje i upotreba; primjeri; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Summary

The paper describes chronological subject headings used in subject cataloging to express the temporal component of a document. The author explains different methods of representing the deduced time and the position of a chronological subject heading in the complex structure of subject headings and the meaning of the subject string. The use of subdivision elements *history* and *prognosis*, and of chronological subject headings in the catalogue of the National and University Library, Zagreb, is described thoroughly with annotated examples for illustration. The paper draws special attention to years, single ones

as well as those which are part of chronological subject headings that cover specific periods of time. The author has proposed an outline of historical periods in Croatian history based on the knowledge of Croatian historiography. In conclusion, the author emphasizes the need for consistency in work and the significance of a controlled vocabulary system.

Keywords: chronological subject headings; creating and usage; examples; National and University Library Zagreb

1. Uvod

Cilj je ovog članka pobliže opisati zadatke, načine iskazivanja i oblikovanja, te upotrebu vremenskih predmetnih odrednica u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Kao polazište korištena su tri pravilnika za predmetno označivanje¹ te praksa niza relevantnih knjižnica dostupna putem online kataloga.²

O vremenskim predmetnim odrednicama u stručnoj literaturi napisano je razmjerno malo što se može tumačiti činjenicom da one nisu podjednako važne za sve struke. Očigledna je njihova češća prisutnost kod opisivanja sadržaja iz društvenih i humanističkih znanosti (osobito povijesti)³ za razliku od onih iz prirodnih i primijenjenih znanosti. Uz to, smještaj im je u predmetnoj odrednici najčešće na začelju što se često, krivo, tumači kao manje važna informacija koja se može, a i ne mora navesti. Teorijska i praktična rješenja osciliraju od krajnjeg uopćavanja (kada se korištenjem dodatne oznake *povijest* generalizira u predlošku spomenuto vremensko razdoblje), do pretjerivanja u preciznosti (kada se navode točne godine iznesene u predlošku bez dodatnog promišljanja). Nedostatak je ovoga potonjeg načina rada mnogo predmetnih odrednica koje pri pretraživanju kao odaziv imaju (najčešće) samo jednu bibliografsku jedinicu što nije nimalo ekonomično. Uz to, takvom pretjeranom upotrebom godina dolazi do svojevrsnog obezvređivanja uloge točne godine kao nositelja informacije.

U članku se iz tih razloga posebna pozornost pridaje godinama, bilo pojedinačnima, bilo onima koje čine sastavni dio specifične vremenske oznake za specifično razdoblje.

---

¹ Izrada predmetnog kataloga u NSK. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005. (interni dokument); Subject cataloging manual : subject headings. / prepared by The Office of Subject Cataloging Policy Library of Congress. 4th ed. Washington, D.C. : Library of Congress, 1991. (H 620, H 1647, H 1075, H 1090, H 1095); Regeln fuer den Schlagwortkatalog RSWK : bearbeitet von der Kommission des Deutschen Bibliotheksinstituts fuer Sacherschliessung / [projektleitung und redaktion Fritz Junginger]. Berlin : Deutsches Bibliotheksinstitut, 1991.

² Knjižnice čiji su online katalogi pregledani: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Library of Congress, Bibliotheque nationale de France, Biblioteca Nacional de Espana, Deutsche Nationalbibliothek, Narodni knihovna Ceske republiky, Biblioteca Apostolica Vaticana, Nacionalna i univerzitetska biblioteka Sv. Kliment Ohridski – Skopje te Kansalliskirjasto.

³ Chan, Lois Mai. Library of Congress subject headings : principles and application. 4th ed. Westport ; London : Libraries Unlimited, 2005. Str. 102.

2. Zadatak vremenskih predmetnih odrednica

Zadatak vremenskih predmetnih odrednica jest da unutar složenih predmetnih odrednica iskažu vremensku komponentu dokumenta čiji se sadržaj analizira. U čitavom nizu slučajeva vremenska komponenta je prisutna, pa i vrlo bitna, što se može vidjeti iz dolje navedenih sistematiziranih primjera.⁴

1. **pojmovi vezani za skupine ljudi** kao što su: *egzistencija* ljudi, kultura, civilizacija, država, pokrajina, lokalne uprave, organizacija, poduzeća, crkava i škola (npr., latenska kultura, isusovci, UN, INA), *stupanj njihova razvoja* (npr., Pax Romana, rano minojsko razdoblje, novo kraljevstvo u Egiptu, kolonijalizam), *stanovništvo* – migracije, naseljavanje, kolonizacija ili *teritorijalne promjene* – aneksija, asimilacija, progon (npr., aneksija Bosne i Hercegovine 1908., progon Nijemaca iz Sudeta nakon drugoga svjetskog rata), *razdoblje vladavine* – vladanje, dinastije, režimi, okupacije (npr., Pariška komuna 1871., dinastija Shang u Kini, komunistički režim u SSSR-u), *razdoblje sukoba* – ratovi, bitke, vojni pohodi, ustanci, pobune, bune, revolti, masakri, uznemiravanja/mučenja (npr., Tridesetogodišnji rat u Europi od 1618. do 1648., ustanak u Varšavskom getu 1943., Velika Šizma 1054. i 1378., demonstracija u Chicagu 1886., ustanak protiv režima Sadama Huseina 1991.), *razdoblje (ne agresivnih) odnosa* – savezi, partnerstva, koalicije, detanti (npr., G8, NATO), *odluke i politika* – pravo, zakoni, politika, edikti, odredbe (npr., španjolska inkvizicija, prohibicija 1919.-1933., New Deal), *gospodarske mijene* – depresija, panika, recesija, vrenja, napredak (npr., velika gospodarska kriza 1929.-1933.), *aktivnosti i proizvodi* – proizvodnja, programi (npr., Program Gemini – NASA);

2. **promjene u mišljenju i izražavanju** koje mogu biti: *političke* (npr., sufražetkinje u SAD), *gospodarske* (npr., manufakture, industrijalizacija), intelektualne (npr., prosvjetiteljstvo), *društvene* (npr., Francuska revolucija 1789.), *kulturne* (npr., romantizam u književnosti, klasika u glazbi, rokoko u umjetnosti, rock kultura), *razvoj jezika* (npr., klasični i srednjovjekovni latinski), *religiozne* (npr., pokrštanje, reformacija), *promjene u znanosti i tehnici* (npr., industrijska revolucija, genetički modificirani organizmi), *duh vremena* (npr., Belle Epoque);

3. **pojmovi vezani za pojedince** kao što je *životni vijek*, te razdoblja određena *aktivnim i pasivnim učešćem subjekta* (npr., atentat na Stjepana Radića, političko djelovanje Otta von Bismarcka);

4. **otkrića i kreativno stvaralaštvo** poput: *otkrića nepoznatih zemalja i ljudi* (npr., spuštanje na Mjesec 1969., otkriće Amerike 1492.), *proučavanja, eksperimenti, izumi, otkrića* (npr., pripitomljavanje deva, prvi rimski novac, električna energija), *stvaranje pojedinačnih radova i širenje ideja* (npr., Ep o Gilgamešu, Mona Lisa);

⁴ Sistematizacija je, uz nadopunu primjera, preuzeta iz: Application of geographical gazetteer standards to named time period / prepared by Melanie Feinberg in consultation with Ruth Mostern, Susan Stone, and Michael Buckland [citirano: 2007-06-15].
Dostupno na: http://www.ecai.org/imls2002/time_period_directories.pdf

5. **zbivanja u prirodi** koja mogu biti: *geološka* (npr., erupcija vulkana Vezuv 79., potres u Skopju 1963.), *klimatska* (npr., malo ledeno doba – između 1550. i 1880., Uragan Marilyn 1955. i 1995.), *astronomska* (npr., Helleyev komet svakih 76 g.), *biološka* (npr., epidemija kuge u Europi 1346.-1350., Neandertalac, Kambijska eksplozija);

6. **ciklusi i intervali** koji mogu biti: *ciklusi planeta* (npr., puni mjesec, Halleyeva kometa, polarno svjetlo), *godišnja doba i zbivanja u prirodi* (npr., vrijeme monsuna, zima, El Nino), *praznici i blagdani* (npr., Božić, Dan državnosti), *dijelovi kalendara* (npr., subota, 1918.), *životni i kemijski ciklusi* (npr., gestacijsko razdoblje kod miševa, komplicirani kemijski procesi u organizmu pospješeni enzimima).

3. Načini iskazivanja vremenske komponente sadržaja u predmetnoj odrednici

Vremenske predmetne oznake – vodeće i dodatne – obuhvaćaju određeno vremensko razdoblje na koje se odnosi predmet dokumenta, tj. u koji predmet dokumenta može biti smješten.

Vremenske predmetne oznake mogu biti:

- **odrednica kojom se iskazuje vremensko razdoblje** (npr., starije kameno doba, prapovijest, srednji vijek);
- **odrednica kojoj je svojstveno vrijeme ili ga podrazumijeva:**
- *povijesna gibanja* (npr., postkomunizam, pokret nesvrstanih, hladni rat)
- *umjetnički stilovi i pravci* (npr., rokoko, secesija, kubizam)
- *tehnološki razvoj* (npr., parna lokomotiva, nijemi film, laseri);
- **odrednica s pridjevom koji je pobliže određuje** (npr., antička arhitektura, srednjovjekovna književnost);
- **odrednica za imenovani pojam s datumom** (npr., Hrvatsko proljeće (1971.), Bitka kod El Alameina (1942.), Uragan Katrina (2005.));
- **odrednica s dodatnom vremenskom oznakom** koja može biti iskazana:
  - *stoljećem* (npr., Grčka - Povijest - 4. st. pr. Kr., Lika - Migracije - 16. st.)
  - *desetljećem* (npr., Dizajn posuđa - Finska - 1950.-1960.)
  - *specifičnim razdobljem* (npr., Hrvati - Politički progoni - Jugoslavija - 1945.-1990., Hrvatska - Povijest - 1102.-1527.)
  - *samo početnom godinom, ali ne i završnom godinom nekog razdoblja budući da ono još traje* (npr., Europa - Politička zbivanja - 1989.-)
  - *samo završnom godinom, ali ne i početnom godinom nekog razdoblja budući da se ona ne može ustanoviti* (npr., Hrvatska - Povijest - Do 620.)
  - *bez godina budući da se one ne mogu točno ustanoviti, odnosi se samo na geološka razdoblja* (npr., Jura, Karbon).

4. Vremenska oznaka u strukturi složene predmetne odrednice i značenje predmetnog niza

Vremenska oznaka jedna je od kategorija predmetnih oznaka (uz oznake za osobno ime, korporativno tijelo/sastanak, stvarni naslov, opći pojam, geografski pojam/političko-teritorijalne jedinice i oblik) u predmetnom katalogu. Vremenske oznake mogu biti vodeće i dodatne, a mogu biti izražene riječima i brojkama. U katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice vremenska oznaka može biti vodeća samo kada je izražena riječima, dok kao dodatna oznaka može biti izražena brojkama i riječima.

Vremenska oznaka za epohu (geološke ere, prapovijest i njena razdoblja te povijesna razdoblja) izražena riječima upisuje se kao vodeća ako je ona sama predmet dokumenta (npr., Antika - Leksikon, Antika - Recepcija - Italija -14. st.), a kao dodatna ako predmet dokumenta obuhvaća to vremensko razdoblje (npr., Arheološki nalazi - Slovenija - Kameno doba, Grčka - Vjerski život i običaji - Antika).

Kod vremenskih oznaka povijesnih razdoblja koriste se nazivi proizašli iz periodizacije europske povijesti usvojeni u povijesnoj znanosti. Ti su nazivi:

Stari vijek (od 3.500. pr. Kr. do 476.)

Antika (razdoblje unutar starog vijeka, vrijeme grčke i rimske kulture od 776. pr. Kr. do 476.)

Srednji vijek (od 476. do 1492.)

(može se upotrebljavati i dublja razrada srednjeg vijeka:

rani od 5. do 11. st.

razvijeni 12. i 13. st.

kasni 14. i 15. st.)

Novi vijek (od 1492. do 1918.).

Iznimka su povijesti zemalja Dalekog istoka koje imaju svoju periodizaciju.

Predmetne oznake za opći pojam kao što su oznake za umjetnička razdoblja, stilove i pravce, budući da u sebi sadrže vremensku komponentu, mogu biti i vremenske predmetne oznake izražene riječima. Upisuju se isključivo kao vodeća oznaka (npr., Barok - Belgijska umjetnost, Rokoko - Umjetnost, Avangarda - Hrvatska drama, Historicizam - Hrvatska arhitektura). Izuzetak je oznaka za umjetnička razdoblja zemalja Dalekog istoka proizašla iz razdoblja vladavine pojedinih dinastija i šogunatskih obitelji koja se piše kao dodatna oznaka (npr., Japanska drama - Edo razdoblje, Kinesko slikarstvo - razdoblje dinastije Ming). Za neusvojeni oblik iskazan brojkama izrađuje se uputnica *vidi*.

Kada je oznaka za umjetničko razdoblje ujedno i oznaka za povijesno razdoblje, izrađuje se odrednica s pridjevom koji je pobliže određuje (npr., Antička književnost, Srednjovjekovna filozofija).

Vremenska oznaka izražena brojkama (arapskim) upisuje se kao dodatna oznaka. Za razdoblje prije nove ere piše se pr. Kr.

Razdoblja nazvana po pojedinim osobama iskazuju se brojkama, a ne riječima (npr., Rimsko Carstvo - Povijest - 27. pr. Kr.- 14.). Za neusvojeni oblik (Augusto-

vo doba) izrađuje se uputnica *vidi*.⁵ Na isti način se postupa i s razdobljima nazvanim po pojedinim upravama; npr., Slunj - Povijest - 1809.-1815. (ne Francuska uprava), Dalmacija - Povijest - 1420.-1797. (ne Mletačka uprava).

Vremenska oznaka se u predmetnom nizu može nalaziti iza različitih kategorija oznaka:

- iza *vodeće oznake* (npr., Zgrade kazališta - 20. st.),
- iza *dodatne oznake – povijest* (npr., Europa, istočna - Povijest -1918.-1945.),
- iza *opće ili geografske dodatne oznake* (npr., Pomorstvo - Nazivlje - 18. st., Nakladništvo - Poljska - 1919.-1939.),
- ispred *oznake za oblik* (npr., Poduzeća - Đakovo -1945.-1990. - Popisi, Kosovo - Povijest - 19. st. - Povijesni izvori),
- iza *oznake za oblik* (npr., Aristoteles - Interpretacije i kritike - 16. st.).

Treba znati da se smisao predmetne odrednice mijenja ovisno o mjestu gdje se nalaze njeni pojedini dijelovi. Kao ilustraciju možemo uzeti dva posljednja navedena primjera; kada se vremenska oznaka nalazi ispred oznake za oblik (razdoblje se ne odnosi na oznaku za oblik nego na prethodne oznake), te kada se vremenska oznaka nalazi iza oznake za oblik (razdoblje se odnosi na oznaku za oblik). Kao primjer možemo navesti i odrednicu Fizika - Časopisi - Povijest koja se upotrebljava kada je predmet dokumenta povijest časopisa o fizici, te drugu, nešto izmijenjenog redoslijeda Fizika – Povijest - Časopisi koja se upotrebljava kada su predmet dokumenta časopisi o povijesti fizike.

Kod oblikovanja složene predmetne odrednice nužno je poštivanje pravila prema kojem se odrednice čitaju od unatrag prema naprijed.

5. Upotreba dodatnih oznaka *povijest* i *predviđanja* te vremenskih predmetnih odrednica u predmetnom katalogu NSK

- a) Dodatna oznaka *povijest* upotrebljava se kada je obuhvaćeno cjelokupno ili šire razdoblje (npr., Američka kinematografija - Povijest). Ne umeće se između vodeće oznake i dodatne vremenske oznake (npr., Bratovštine - Hrvati - Engleska - 17. st.)⁶ Ne upotrebljava se uz odrednice koje same po sebi znače povijest, predstavljaju povijesno razdoblje ili povijesni događaj te imaju očitu povijesnu konotaciju (npr., Crkvena povijest, Barok, Mir u Versaillesu (1919.)). Dodatna oznaka *povijest* obvezna je kada s vodećom geografskom oznakom čini sintagmu (npr., hrvatska povijest 19. st. / Hrvatska - Povijest - 19. st.).

⁵ Štrbac, Dušanka; Mirjana Vujić. Pravilnik za predmetni katalog. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2004. Str. 107

⁶ U LC se upotrebljava dodatna oznaka *history* (i, ukoliko je potrebno, razdoblje) ispod općih i zemljopisnih pojmova te korporativnih tijela. Iznimka su odrednice za umjetnost (lijepa umjetnost, književnost, glazba) i jezike koje često imaju svoje specifične vremenske oznake pa se tada ne upotrebljava dodatna oznaka *history*.

B. PURGARIĆ-KUŽIĆ: VREMENSKE PREDMETNE ODREDNICE U PREDMETNOM...

- b) Dodatna oznaka *predviđanja* upotrebljava se kada se u dokumentu govori o budućnosti.⁷ Može biti vremenski podijeljena na stoljeća i specifična vremenska razdoblja (npr., Svijet - Društveni razvoj - Predviđanja - 21. st., Umirovljenici - Hrvatska - Predviđanja - 2011.-2021.).⁸
- c) Vremenske oznake izražene stoljećima pišu se tako da se svako stoljeće navodi posebno. Ukoliko je zbog sadržaja dokumenta potrebno navesti više od tri stoljeća, zaokružuje se na povijesno razdoblje kojem pripadaju ili na specifično vremensko razdoblje. Kada sadržaj dokumenta obuhvaća razdoblje dulje od 50 godina zaokružuje se na stoljeće kojem pripada. Prijelaz između stoljeća označava se upisivanjem zadnjeg i prvog desetljeća tih stoljeća.
- d) Vremenske oznake izražene desetljećima pišu se tako da se svako desetljeće navodi posebno. Kada sadržaj dokumenta obuhvaća više od tri desetljeća zaokružuje se na polovicu stoljeća ili na specifično vremensko razdoblje kojem pripada. Ukoliko se sadržaj dokumenta odnosi na određene godine unutar desetljeća za koje držimo da nisu značajne, upotrebljava se vremenska oznaka za to desetljeće. Kada se sadržaj dokumenta odnosi na godine unutar tekućeg desetljeća, vremenska oznaka se zatvara završnom godinom toga desetljeća.
- e) Vremenske oznake izražene godinama izrađuju se kada te godine same po sebi imaju određeno i jasno značenje za predmet dokumenta. Mogu biti iskazane kao pojedinačne godine (npr., popis stanovništva / Hrvatska - Stanovništvo - 1991.) ili kao početna i završna godina nekoga specifičnog razdoblja (npr., između dva popisa stanovništva / Hrvatska - Stanovništvo -1991.-2001.).

Povijesni događaji kao što su ratovi, bitke, revolucije, konferencije i sl., ako u općim i stručnim leksikonima te stručnom članku imaju svoje ime (imenovani pojam), unose se u predmetni katalog kao predmetne oznake za opći pojam (npr., Bitka na Mohačkom polju (1526.), Berlinski kongres (1878.)).⁹ Ukoliko se u priručnicima ne nalazi potvrda za izradu odrednice koja bi bila imenovani pojam, izrađuje se geografska oznaka s dodatnom oznakom *povijest* i specifična godina (npr., Zagreb - Povijest - 1848.). U praksi NSK nije uobičajeno uz te vremenske dodatne oznake pisati tekst objašnjenja.¹⁰

⁷ I Deutsche Nationalbibliothek prema svojim pravilima upotrebljava oznaku *geschichte* (*povijest*), te oznaku *prognose* (*predviđanja/budućnost*).

⁸ Razdoblje je specifično budući da se u Hrvatskoj svakih deset godina vrši popis stanovništva. Zadnji je izvršen 2001. pa je za očekivati da će sljedeći biti 2011. i onda opet 2021.

⁹ Prema dogovoru, u kvalifikatoru se navode godine i onda kada nisu potrebne kao razlikovni element.

¹⁰ U online katalogu Library of Congress ispred godina, kao sastavni dio vremenske dodatne oznake, piše i naziv toga događaja npr., kod povijesti SAD - Civil war, 1861-1865, naziv događaja kod povijesti grada npr., Berlin - Bombardment, 1940-1945, zatim naziv povijesnog razdoblja kod npr., povijesti Francuske - Medieval period, 987-1515), ime vladara npr., kod povijesti Engleske - Charles II, 840-877, naziv dinastije npr., kod povijesti Kine - Chin dynasty, 1115-1234. Tako je infor-

Nazivi za povezane istovrsne povijesne događaje i nazivi za razdoblja pišu se kao opći pojmovi. U sebi osim vremenske komponente uključuju i predmet (događaj ili razdoblje između dva događaja) te mjesto. Tako je u sažetijem obliku iskazana informacija koja uz to ima prepoznatljivo i jače značenje (npr., Križarski ratovi, Napoleonovi ratovi, Halštatska kultura, Elizabetansko kazalište).

Razdoblje može biti nazvano po povijesnom događaju ukoliko se ono tako naziva i u povijesnoj struci (npr., Šestosiječanjska diktatura).

Pojedinačne godine koriste se, osim kod povijesti, i kod predmeta koji govore o političkim izborima, štrajkovima, katastrofama, sinodama i koncilima itd. (npr., Politički izbori - Hrvatska - 2003., Šumski požari - Grčka - 2007., Sinoda - Split - 925).

Vremenske oznake izražene datumom koriste se kada je potrebno što preciznije iskazati vrijeme nekog događaja, a on sam nije izrađen kao odrednica za imenovani pojam (npr., Drugi svjetski rat - Poljska - 01.09.1939., Drugi svjetski rat - Italija - 08.09.1943.). Koriste se i kod pojašnjavanja homonima (npr., Ford, Gerald R. - Atentat - 05.09.1975. i Ford, Gerald R. - Atentat - 22.09.1975.).

Specifične dodatne vremenske oznake najčešće se izrađuju za specifična vremenska razdoblja unutar povijesti (svih njenih grana), civilizacija, politike i ekonomskih odnosa. Kao granična godina uzima se npr., početak i završetak rata, aneksija ili okupacija teritorija, međunarodni/međudržavni ugovor, revolucija, atentat, smrt predsjednika države/vladara (npr., Sjedinjene Američke Države - Gospodarska povijest - 1919.-1933., Hrvati - Politički progoni - Jugoslavija - 1945.-1990., Porezi - Njemačka - 1933.-1945.). U praksi NSK nije uobičajeno uz te vremenske dodatne oznake pisati tekst objašnjenja.

Specifične vremenske oznake u sebi sažimaju mnoge kombinacije vremenskih dodatnih oznaka koje pokrivaju gotovo isto razdoblje (npr., umjesto odrednica; Francuska - Povijest - 1789.-1791., Francuska - Povijest - 1789.-1792., Francuska - Povijest - 1790.-1794. itd. usvojena je odrednica Francuska - Povijest - 1789.-1799.). Tako je ostvareno načelo ekonomičnosti. Kako bi se omogućila iscrpnost u predmetiziranju, kada se radi o samoj revoluciji, a ne o gore navedenom širem razdoblju, izrađuje se odrednica za imenovani pojam Francuska revolucija (1789.).

Ukoliko postoje specifične dodatne vremenske oznake za određeni predmet (osobito u slučaju povijesti), generičke vremenske oznake (stoljeća/desetljeća) treba upotrebljavati oprezno i to samo onda kada nema opasnosti od kolizije ili kada je tako jedino moguće. Npr., Hrvatska - Povijest - 1102.-1301. (ne upotrebljava se 12. i 13. st.), Zagreb - Povijest - 1941.-1945. (ne upotrebljava se 1930.-1940.), Zagreb - Povijest - 18. st. (upotrebljava se 18. st. jer nema specifične periodizacije).

---

macija svakako potpunija, no nedostatak je takvih odrednica što ne slijede kronološki redoslijed, već abecedni. U LCSH to je izbjegnuto intervencijom umetanja prema kronološkom slijedu, dok je to u Bibliothèque nationale de France riješeno tako što se prvo pišu godine, a zatim tekst objašnjenja.

Specifične dodatne vremenske oznake iz dalje prošlosti (prije 1945.) moraju biti zatvorene, tj. godina mora biti iskazana budući da otvorene daju nejasnu, često i netočnu informaciju. Kao primjer možemo navesti odrednicu bez završne godine Hrvatska - Povijest - 1102. - . Za preporučiti je da se, ukoliko se u dokumentu radi o npr., razdoblju do početka vladavine Habsburgovaca, upotrebljava odrednica Hrvatska - Povijest - 1102.-1527., a ukoliko se radi o razdoblju do kraja prvoga svjetskog rata upotrebljava, uz odrednicu Hrvatska - Povijest - 1102.-1527., još i odrednica Hrvatska - Povijest - 1527.-1918.

Specifične dodatne vremenske oznake (poslije 1945.) mogu ostati otvorene, tj. godina ne mora biti iskazana. Ispisuje se početna godina (koju je redovito utvrdila struka) te se crticom označava da razdoblje još uvijek traje (npr., Ukrajina - Politička zbivanja - 1991.-). Nakon određenog protoka vremena, kada struka utvrdi godinu završetka razdoblja, potrebno je ažurirati oznaku dopisivanjem završne godine (npr., Kambodža - Politički progoni - 1975.-1979.).

5.1 Upotreba specifičnih vremenskih predmetnih odrednica za hrvatsku povijest u predmetnom katalogu NSK

Za hrvatsku povijest izrađene su, na temelju spoznaja hrvatske historiografije, specifične vremenske oznake:

Hrvatska - Povijest -

Do 620. (razdoblje povijesti hrvatskih zemalja prije doseljenja Hrvata)

620.-1102. (razdoblje od doseljenja Hrvata do kraja vladavine narodne dinastije)

620.-795. (doseljenje Hrvata, vrijeme bizantske, langobardske i franačke uprave na rubnim hrvatskim teritorijima (Istra, dalmatinski gradovi i otoci) te avarske uprave nad Panonijom (Slavonija i Srijem), početak pokrštavanja Hrvata)

795.-925. (pokrštavanje Hrvata, vladavina hrvatskih knezova, Hrvati postižu političku samostalnost)

925.-1102. (razdoblje vladavine kraljeva iz narodne dinastije, uklapanje u reformni crkveni pokret)

1102.-1527. (Hrvatsko-Ugarska Država)

1102.-1301. (razdoblje vladavine hrvatsko-ugarskih kraljeva iz dinastije Arpadovića)

1301.-1386. (razdoblje vladavine kraljeva iz dinastije Anžuvina)

1386.-1527. (razdoblje obilježeno feudalnom anarhijom i dinastičkim borbama, početak borbi s Turcima)

1527.-1918. (razdoblje vladavine dinastije Habsburg)

1527.-1740. (vrijeme ratova s Turcima, uskoci, seljačke bune, pobjeda apsolutizma)

1740.-1790. (razdoblje vladavine carice Marije Terezije i Josipa II, prosvjetiteljstvo)

1790.-1868. (Napoleonovi ratovi, Hrvatski narodni preporod)

- 1848.-1849. (revolucija)
1868.-1918. (Hrvatsko-Ugarska nagodba, industrijalizacija, razvoj parlamentarizma)
1914.-1918. (Prvi svjetski rat)
1918.-1941. (Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija)
1941.-1945. (Drugi svjetski rat, Nezavisna Država Hrvatska)
1945.-1991. (socijalistička Jugoslavija)
1991.- (Republika Hrvatska).

Za susjedne zemlje (osobito one s kojima je Hrvatska dijelila povijesne granice i događanja) potrebno je zbog fonda napraviti ovakvu relativno detaljnu periodizaciju, dok za ostale zemlje svijeta (uslijed neujednačene razrade) kao referentno pomagalo dobro može poslužiti Library of Congress subject headings.¹¹ Te su odrednice dostupne i preko online kataloga.¹²

Uz navedeno, valja spomenuti i mogućnost pretraživanja preko mrežnog sučelja nazvanog *Time Period Directory*. U njemu je implementirano oko 2.000 zapisa vremenskih odrednica preuzetih iz LCSH, a pretraživanje metapodataka omogućeno je preko tri pristupne točke; a) *country browse* – omogućuje pretraživanje kronoloških događaja vezanih za određenu državu, države SAD, te glavne svjetske gradove, b) *map browse* – klikom na određeno mjesto na karti omogućuje uvid u tamošnje povijesne događaje i razdoblja te c) *time line browse* – kretanjem po lenti vremena predočeni su mnogi događaji unutar pojedinoga izabranog stoljeća.¹³

6. Primjeri iz predmetnog kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice s komentarima

- a) Kod sadržaja uz koje informacija o vremenu nije nužno potrebna, ne pišu se vremenske dodatne oznake. Polazi se od načela ekonomičnosti i fonda knjižnice.

Primjer 1.

Autor: Krischke, Traugott

Naslov: Horvath auf der Buehne : 1926-1938 : Dokumentation / von Traugott Krischke

Izdanje: 1. Aufl.

Predmetnice: Horvath, Oedoen von --Drame --Scenske izvedbe

UDK: 821.112.2(436).09 Horvath, O. von

¹¹ Library of Congress subject headings / prepared by the Cataloging Policy and Support Office, Library Service. 29th ed. Washington, D.C. : Library of Congress, 2006.

¹² <http://catalog.loc.gov/>

¹³ Leveraging Library of Congress Subject Headings to improve search for events – a time period directory / ed. by Petras, Vivien [citirano: 2007-10-23]. Dostupno na: <http://metadata.sims.berkeley.edu/tpd/TPD-report.pdf>

Primjer 2.

Autor: Huber, Đuro

Naslov: Causes of wolf mortality in Croatia in the period 1986-2001 /
Đuro Huber, Josip Kusak, Alojzije Frković, Goran Gužvica and
Tomislav Gomerčić

Predmetnice: Vukovi --Smrtnost --Hrvatska

UDK: 599.742.1(497.5)"198/199"

Kod dokumenata kao što su bibliografije, spomenice, godišnjaci itd. godine se ne pišu. Razlog je želja za ekonomičnošću, te u velikom broju slučajeva mogućnost iščitavanja tih podataka iz formalnog zapisa – naslov/podnaslov.

Primjer 3.

Naslov: Acta Adriatica : cumulative list of papers 1932-2002

Predmetnice: Acta Adriatica (časopis) --Bibliografija

UDK: 551.46:050](01)

639.2/.6:050](01)

050:551.46](01)

050:639.2/.6](01)

Primjer 4.

Naslov: Hrvatski institut za povijest : 1996.-2005. = Croatian Institute for
history : 1996-2005 / [tekstovi Mirko Valentić ; prijevod [sažetka]
Nikica Barić ; izrada grafikona Gordan Ravančić]

Predmetnice: Hrvatski institut za povijest (Zagreb) --Spomenica

UDK: 93:061.6](497.5 Zagreb)(067.5)

061.6:93](497.5 Zagreb)(067.5)

- c) Kod sadržajne analize dokumenata potrebno je temeljito proučiti razdoblje kako se ne bi iskazalo kao preširoko ili preusko.

Primjer 5.

Autor: Petrić, Hrvoje,

Naslov: Novi Zrin : zrinska utvrda na Muri (1661.-1664.) : u povodu
330. obljetnice Urote Zrinsko-Frankopanske / Hrvoje Petrić,
Dragutin Feletar, Petar Feletar ; [kartograf Sanja Lozić]

Predmetnice: Turski ratovi --Hrvatska --17. st.

Burg Novi Zrin (Legrad) --Povijest

UDK: 94(497.5-3 Međimurje)"1661/1664"

725.96(497.5 Novi Zrin)

Komentar:

Pogrešno je iskazati godine koje se iščitavaju iz dokumenta (1661.-1664.), iako su specifične za predmet, budući da je burg postojao samo u tom razdoblju.

Primjer 6.

Autor: Marasović-Alujević, Marina

Naslov: Antroponimija srednjovjekovnog Splita : doktorska disertacija / Marina Marasović-Alujević

Predmetnice: Antroponimi --Split i okolica --Srednji vijek

UDK: 811.163.42'373.23(497.5 Split)(091)"04/14"(043.3)

Komentar:

Pogrešno je navesti samo dodatnu oznaku *povijest* budući da je razdoblje koje se iščitava iz dokumenta uže.

Primjer 7.

Autor: Bezić-Božanić, Nevenka

Naslov: Prilog povijesti ribarstva u Komiži 18. stoljeća / Nevenka Bezić-Božanić

Predmetnice: Ribarstvo --Komiža --18. st.

UDK: 639.2(497.5 Komiža)(091)"17"

Komentar:

Pogrešno je navesti samo dodatnu oznaku *povijest* budući da je razdoblje koje se iščitava iz dokumenta uže.

- d) Godine s predložka ne preuzimaju se automatski, nego se potreba za njihovim navođenjem, te oblikovanje treba razmotriti.

Primjer 8.

Autor: Kužić, Krešimir

Naslov: Prikazi polarnog svjetla na zagorskim nadgrobnim pločama / Krešimir Kužić

Predmetnice: Stećci --Zagora --14. st.

Stećci -- Zagora --15. st.

Stećci --Znakovi --Tumačenje

UDK: 904:726.8](497.5-3 Zagora)"653"

726.8.041(497.5-3 Zagora)"13/14"

Komentar:

Godine koje se navode u dokumentu (od 1350. do 1463.) važne su za političku povijest Zagore, ali ne i za stećke koji su predmet interesa autora.

Primjer 9.

Naslov: Clubture : kultura kao proces razmjene : 2002.-2007. / [autori Sanjin Dragojević ... [et al.] ; prijevod Tatjana Vlašić]

Predmetnice: Clubture (projekt)--Prikaz
Alternativna kultura --Hrvatska --2000.-2010.
Hrvatska kultura --2000.-2010.

UDK: 316.723(497.5)"200"
32:008](497.5)"200"

Komentar:

Razdoblje koje se navodi u naslovu ni po čemu nije specifično da bi se kao takvo vezalo za odrednice Alternativna kultura - Hrvatska, te Hrvatska kultura. Godina 2002. je godina početka realizacije projekta, a 2007. godina objavljivanja publikacije.

Primjer 10.

Autor: Čoralić, Lovorka

Naslov: Prilog životopisu osorskog biskupa Šimuna Spalatina (1781.-1798.) / Lovorka Čoralić

Predmetnice: Spalatin, Šimun --Život i djelo
Osorska biskupija --18. st.
Biskupi --Hrvatska --Biografije

UDK: 262.3(497.5 Osor)"1781/1798"
262.12 Spalatin, Š.

Komentar:

Navođenje točnih godina razdoblja (od 1781. do 1798.), uz Osorsku biskupiju, u kojem je Šimun Spalatin bio biskupom u Osoru, nije ekonomično. Takva će odrednica, kada se radi o bazi NSK (s obzirom na fond), biti rijetko korištena, najvjerojatnije jednom. Preko dodijeljene osobne odrednice Šimun Spalatin, vrijeme je поближе određeno.

- e) Vremenske oznake s otvorenim razdobljem koriste se samo kada se na drugi način ne može iskazati sadržaj. Pri njihovoj primjeni potrebno je voditi računa o činjenici da se njihovo značenje za korisnika tijekom vremena mijenja.

Primjer 11.

Autor: Kramer, Hilton

Naslov: Turobni scenarij : muke današnje američke književnosti

Predmetnice: Američka književnost --1990-2000.
Politička korektnost u književnosti --Eseji i studije

UDK: 821.111(73).09"199"

Komentar:

Članak je napisan 1996. pa je bolje razdoblje zatvoriti s 1990.-2000., nego ga ostaviti otvorenog. Ukoliko odrednicu ostavimo otvorenu, dobivamo nepreciznu informaciju da je u dokumentu obuhvaćeno šire vremensko razdoblje (do danas), nego što uistinu jest.

- f) Vremenske oznake sa specifičnim vremenskim razdobljima

Primjer 12.

Autor: Ćosić, Stjepan

Naslov: Dubrovnik u Ilirskim Pokrajinama / Stjepan Ćosić

Predmetnice: Dubrovnik --Povijest --1808.-1815.

Ilirske provincije --Hrvatska

UDK: 94(497.5 Dubrovnik)"1809/1815"

Komentar:

Radi se o specifičnom razdoblju za Dubrovnik. Dubrovačka Republika je 1808. pala pod Francuze, a 1815., nakon Bečkog kongresa, dolazi, u sklopu Dalmacije, pod Austriju.

Primjer 13.

Naslov: Prehistory and early period until 1102. A. D.

Predmetnice: Hrvatska --Povijest --do 630.

Hrvatska --Povijest --630.-1102.

UDK: 94(497.5)".../1102"

Komentar:

Ne radi se sažimanje specifičnih vremenskih oznaka.

Primjer 14.

Naslov: Regiony Ukrainy : hronika ta kerivnyky

Predmetnice: Ukrajina --Politička zbivanja --1991-

UDK: 32(477)"199/200"(082)

Komentar:

Razdoblje ostaje otvoreno budući da proces promjena, započet proglašenjem neovisnosti, nije završen.

g) Upotreba godina

g.1) Godina se navodi kada je značajna za predmet

Primjer 15.

Autor: Matschke, Klaus-Peter

Naslov: Razorenje Carigrada 1204. : njegove posljedice za odnos između Istočne i Zapadne crkve / Klaus-Peter Matschke

Predmetnice: Carigrad --Opsada --1204.

UDK: 94(560.118)"1204"

Primjer 16.

Autor: Jelavić, Ante,

Naslov: O zbivanjima na splitskom Pravnom i Ekonomskom fakultetu godine 1971.-1972. / Ante Jelavić

Predmetnice: Pravni fakultet (Split) - 1971.
Ekonomski fakultet (Split) - 1971.
Hrvatsko proljeće (1971.) --Split

UDK: 323.1(497.5 Split)"1971/1972"

378(497.5 Split)"1971/1972"

323.1(497.1=163.42)"1971/1972"

Komentar:

Nije potrebno isticati obje godine kao što je navedeno u predlošku. Godina 1971. bitna je i opće poznata godina te u sebi smisljeno sadrži i nešto šire razdoblje (prije i poslije nje).

g.2) Godina se navodi kada služi kao nužan razlikovni element (homonimi)

Primjer 17.

Autor: Guardini, Romano

Naslov: Križni put našega Gospodina i Spasitelja / Romano Guardini

Izdanje: 4. izd.

Predmetnice: Isus Krist --Raspeće
Križni put --Smisao

UDK: 232.96

Primjer 18.

Autor: Hilje, Niko

Naslov: Moja mladost i moj Križni put / Niko Hilje

Predmetnice: Hilje, Niko --Memoari
Križni put (1945.) -- Svjedočanstva

UDK: 355.257.7(497.1)"1945"(0:82-94)

Komentar:

Prema dogovoru, uz povijesne događaje upotrebljava se kvalifikator s godinom i kada ona nije potrebna kao razlikovni element. U ovom slučaju, međutim, godina je uistinu potrebna kako se taj pojam ne bi miješao s izvornim pojmom, iz kojeg je proizašao, vezanim za Isusa Krista.

g.3) Upotreba godina nije potrebna kada se u sintaksi vodeće i opće dodatne oznake podrazumijeva

Primjer 19.

Autor: Nadilo, Branko

Naslov: Kako su i zašto pali tornjevi World Trade Centra / Branko Nadilo

Predmetnice: World Trade Center (New York) --Teroristički napad
World Trade Center (New York) --Čvrstoća konstrukcije

UDK: 624.046
327.28(73)"2001"

Komentar:

Radi se o jednom jedinom terorističkom napadu na zgrade World Trade Center u New Yorku koje više ne postoje. Budući da je taj događaj opće poznat i značajan, može se izraditi još i odrednica za imenovani pojam.

g.4) Upotreba godina nije potrebna pošto ih vodeći pojam podrazumijeva

Primjer 20.

Autor: Raguž, Jakša

Naslov: Hrvatsko Poneretvlje u Domovinskom ratu

Predmetnice: Domovinski rat --Metković i okolica

UDK: 355.45(497.5-37 Metković)"1991/1995"

g.5) Upotreba godina je dobrodošla (iako ih vodeći pojam podrazumijeva) ukoliko se govori o kraćem razdoblju unutar dužeg razdoblja

Primjer 21.

Autor: Goldstein, Ivo

Naslov: Funkcija Jadrana u ratu Bizantskog carstva protiv Ostrogota
535-555. godine

Predmetnice: Bizant --Vojna povijest --6. st.

UDK: 94(495.02)"05"
355.4(495.02)"0535/0555"

Primjer 22.

Autor: Grbac, Vitomir,

Naslov: Bijela smrt / Vitomir Grbac

Predmetnice: Drugi svjetski rat --Gorski kotar --1944.

UDK: 94(497.5 Gorski kotar)"1944"(093.3)

7. Zaključak

Pri sadržajnoj analizi dokumenta valja uvažiti i njegovu vremensku komponentu. U dokumentima koji pripadaju društvenim i humanističkim znanostima ona je vrlo prisutna, dok je kod prirodnih i primijenjenih znanosti to rjeđe slučaj. Ovisno o tipu knjižnice i njenom fondu, to se vrijeme može iskazati na različite načine (detaljnije ili manje detaljno), no koji god da se način izabere, potrebno ga je provoditi sustavno jer će jedino tako predmetni katalog biti odgovarajuća pomoć u pretraživanju.

Katalog nije dobro opterećivati suvišnim godinama koje pritom gube na značenju, nego se one trebaju upotrebljavati tek kada u sebi nose smislenu informaciju.

Veliku ulogu u očuvanju konzistentnosti kataloga pruža mogućnost normiranja kako vodeće oznake (npr., srednji vijek) tako i dodatnih vremenskih oznaka (npr., 18. st.), te cijele složene odrednice (Hrvatska - Povijest - 1918.-1941.) pri čemu se definira oblik i značenje usvojenog pojma.

LITERATURA

Application of geographical gazetteer standards to named time period / prepared by Melanie Feinberg in consultation with Ruth Mostern, Susan Stone and Michael Buckland [citirano: 2007-06-15]. Dostupno na: http://www.ecai.org/imls2002/time_period_directories.pdf

Chan, Lois Mai. Library of Congress subject headings : principles and application. 4th ed. Westport ; London : Libraries Unlimited, 2005.

Izrada predmetnog kataloga u NSK. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005. (interni dokument)

Leveraging Library of Congress Subject Headings to improve search for events – a time period directory / ed. by Vivien Petras [citirano: 2007- 10-23]. Dostupno na: <http://meta-data.sims.berkeley.edu/tpd/TPD-report.pdf>

Library of Congress subject headings / prepared by the Cataloging Policy and Support Office, Library Service. 29th ed. Washington, D.C. : Library of Congress, 2006.

Regeln fuer den Schlagwortkatalog RSWK : bearbeitet von der Kommission des Deutschen Bibliotheksinstituts fuer Sacherschliessung / [projektleitung und redaktion Fritz Junginger]. Berlin : Deutsches Biliotheksinstitut, 1991.

Subject cataloging manual : subject headings / prepared by The Office of Subject Cataloging Policy Library of Congress. 4th ed. Washington, D.C. : Library of Congress, 1991.

(H 620, H 1647, H 1075, H 1090, H 1095)

Štrbac, Dušanka; Mirjana Vujić. Pravilnik za predmetni katalog. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2004.